

Ilja Matvejev, Volodymyr Isjtjenko: Rysslands krig mot Ukraina: Imperialistisk ideologi eller klassintressen?

[Ur [International Viewpoint](#), 4 juli 2022. Ursprungligen publicerad i [LeftEast](#), 3 juni. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

(Denna diskussion, som modererades av Barnaby Raine från tidskriften *Salvage*, ägde rum på *Salvages* och Haymarket Books' plattform. Den utgick från antagandet att en av dagens viktigaste diskussioner inom vänstern och bland samhällsvetare handlar om krigets orsaker. Varför inledde den ryska ledningen kriget? Vägledes den av ekonomiskt rimliga argument, eller var kriget bara en konsekvens av en imperialistisk ideologi? Gynnar kriget de ryska eliterna? Under denna debatt diskuterar den ryska statsvetaren Ilja Matvejev (Laboratory of Public Sociology) och den ukrainska sociologen Volodymyr Isjtjenko (Freie Universität Berlin) krigets orsaker och konsekvenser. Nedan finns en länk till en video med debatten och en skriftlig sammanfattning som Oleg Zjuravlev gjorde på ryska till webbportalen *September* och vi översatte till engelska för *LeftEast* – LeftEasts redaktionella kommentar.¹)

Vad är kapitalismen i Ryssland och hur hänger den ihop med den politiska regimen?

Ilja Matvejev: Det finns en enorm samhällsekonomisk ojämlikhet i Ryssland. I Moskva lever många människor som medelklassen i London. I motsats till detta har Jeltsins och Putins regimer systematiskt förstört den sociala infrastrukturen i många ekonomiskt nedtryckta regioner. Det är just invånare på dessa ställen som går ut i krig för 3.000 dollar/månad, pengar som de aldrig har sett i fredstid.

Hur organiseras det politiskt? Det vore fel att kalla Ryssland för "oligarkisk kapitalism" – snarare är dagens Ryssland en bonapartistisk regim. Bonapartism är ett begrepp i den marxistiska teorin. Det betyder att den härskande gruppen eller ledaren utövar makten i storkapitalisternas intressen, men inte ger kapitalisterna själva någon politisk makt. Fram till nyligen tjänade Putins regim storföretagens intressen. Det räcker att titta på det faktum att antalet ryska miljardärer i Forbes har mångdubblats under Putins presidentskap. Men storföretagens ägare har ingen politisk tyngd. De har dock alltid haft ekonomisk makt och privilegier. Nu har deras ekonomiska intressen offrats för kriget. Sanktionerna, att exportmarknaderna har stängts för de stora affärsmännen, att det är omöjligt att låna på de internationella finansmarknaderna – allt detta förstör storföretagen nu.

Hur kom det sig att den ryska staten som tjänade storföretagens intressen nu har slutat göra det? Det är den fråga som statsvetenskapen måste besvara.

Vi kan tala om en förändring av den ryska imperialismens innersta natur. Fram till 2014, då Krim annekterades, stärkte den ryska staten de ryska företagens politiska ställning i de postsovjetiska länderna. Den aggressiva utrikespolitiken motsvarade företagens intressen. Men efter 2014 ledde sanktionerna, särskilt nu efter krigsutbrottet, till att dessa två linjer inte längre var i samklang. Krig

¹ Videon med hela debatten finns på [YouTube](#). En mer omfattande version av Isjtjenkos resonemang finns i en föreläsning han höll på festivalen [Marxisme](#), i Amsterdam 2022.

är oförenligt med kapitalackumulation. Situationen kanske kommer att förändras om 10-20 år, och de ryska företagen kanske kommer att kunna dra fördel av den nya geopolitiska situationen. Men det kommer inte att ske nu. Just nu kan jag inte se några ekonomiska intressen bakom den imperialistiska politiken.

Volodymyr Isjtjenko: Iljas förklaring liknar den populära uppfattningen idag att Putin är en ideologisk fanatiker eller till och med psykopat, att det inte finns något förnuft bakom hans handlingar. Jag håller inte med om den åsikten.

Jag tror att kriget förs i hela den ryska härskande klassens intressen. För att förstå det måste vi fråga oss: vad är det för sorts härskande klass? Forskare kallar dess medlemmar "politiska kapitalister". Den ryska härskande klassen är affärsmän vars konkurrensfördelar på marknaden inte hänger ihop med avancerad teknologi eller billig arbetskraft, utan de politiska positioner de har i staten. Ett exempel är korruptionen eller de politiska eliternas informella kontroll över företagen. Därav följer den ryska elitens besatthet att skydda suveräniteten. Om man tjänar pengar genom att utnyttja statens politiska möjligheter måste man trots allt ha monopol på makten över staten. Och denna makt kan t ex hotas av det transnationella kapitalet eller inflytelserika grupper i landet. Det jag säger ligger helt i linje med den marxistiska teorin om bonapartism som Ilja talar om. Ty bonapartismen är inget annat än en regim där staten, oberoende av några särskilda fraktioner inom kapitalet, kraftfullt försvarar hela den storkapitalistiska klassens intressen mot hoten från vissa kapitalister eller särskilda delar av denna klass. I denna mening förlorar vissa kapitalister profiter på grund av kriget, men i det långa loppet tjänar kriget klassens intressen i sin helhet.

Dessutom kan krigets mål vara att lösa en del av själva den bonapartistiska regimens grundläggande problem. Närmare bestämt att bevara regimen, reproducera den. Hur ska regimens stabilitet garanteras? Vanligtvis hotas denna stabilitet när en härskare ersätts av en annan. Hur kan man garantera den personliga makten under en sådan period? Speciellt när det är protester överallt, som i Belarus eller Kazakstan? Regimerna i dessa länder har överlevt tack vare Putins hjälp. Men om det blir sådana protester i Ryssland, vem ska då rädda Putin och hans regim? Kriget behövs för att garantera maktens kontinuitet så att inte den befintliga makthavaren dödas av sina egna efterträdare. Regimen blir nu mer förtryckande, mer mobiliserad, mer ideologisk. Krigets syfte är att stärka den.

Är krig lönsamt?

Ilja Matvejev: Volodymyrs resonemang verkar logiskt, men jag håller ändå inte med. Jag sa inte att Putin är irrationell, jag sa att det inte finns något ekonomiskt förnuft i hans handlingar, även om det kan finnas geopolitiskt förnuft i dem.

Ja, då kan vi kalla den ryska härskande klassen för politiskt kapitalister. Men låt oss ställa oss frågan: kommer de att kunna berika sig efter kriget? Jag är inte säker på det, ty den ryska ekonomin faller samman eftersom den brukade vara så integrerad i världsmarknaden. Och nu när den ryska ekonomin blir avglobaliserad, vad kan då ersätta kapitalackumulationens globala regim? Ingenting! Till och med om man vill stjäla vore det mer logiskt att undvika kriget, fortsätta sälja olja och gas till väst och göra vinster på denna handel. Och för det krävs goda förbindelser med väst, som nu verkar oåterkalleligt förlorade. Jag tror att det är precis därför som eliterna i väst inte trodde att det skulle bli krig. De trodde det eftersom de förstod att de ryska eliterna inte gynnas av kriget.

När Putin och hans anhang föreställde sig kriget, så trodde de kanske att de skulle erövra hela Ukraina snabbt och att de två länderna tillsammans inom 20 år skulle vara i en bättre position för att kunna konkurrera med Europa och Kina, men det är en mycket avlägsen möjlighet. Under tiden är oligarkerna livrädda, hela deras liv är förstörda. Jag tycker inte synd om dem förstås, men ur deras synvinkel är kriget oförnuftigt.

Angående regimens konsolidering: För Putin är det givetvis logiskt att försöka befästa sin regim. Ja, kriget har enat eliterna ännu mer kring Putin. Men inom kort kommer kriget att bli mycket impopulärt inom befolkningen. Och bonapartismen är beroende av massornas stöd. Och massorna kommer troligen inte att acceptera kriget och den regim som för det särskilt länge.

Volodymyr Isjtjenko: Ja, det finns experter som tror att kriget kommer att få fruktansvärda ekonomiska konsekvenser för Ryssland. Och det finns andra experter som tror att Ryssland kommer att kunna övervinna sitt ekonomiska beroende av väst och i slutändan bli starkare. Genom att ersätta importen och omorientera exporten. Utifrån att förebygga risker är krig naturligtvis ologiskt. Men om problemet är att bonapartistiska regimer aldrig har räddats från sammanbrott genom att undvika risker? Om regimen behöver ändra politiken, ekonomin och samhället på ett grundläggande sätt för att kunna behålla makten? Krig är en bra möjlighet för just en sådan omvandling. Med detta sagt kan givetvis felaktiga beräkningar och förutsägelser, den uppenbart missriktade förväntan att Ryssland skulle erövra Ukraina snabbt, lägga till en hel del oförutsägbarhet i denna process av konsolidering av regimen och maktväxling.

Ilja Matvejev: Men exakt hur kan ett krig underlätta denna kontinuitet?

Volodymyr Isjtjenko: Vad är problemet med att överlämna makten? Det faktum att alla börjar strida med varandra när makten överförs, kampen inom eliten intensifieras. Låt oss tänka oss att Ryssland – som Kreml hoppas – vinner kriget. Det är ett bra tillfälle för Putin att ta till exempel [försvarsminister Sergej] Sjojgu och göra honom till kronprins. Här är den man som vann kriget och annekterade Ukraina till Ryssland! Vem kommer att konkurrera med honom?

Ilja Matvejev: Jag tror att det är tvärtom. Kriget gör problemet med maktöverlämningen svårare för Putin. Ty nu kommer eliterna kring Putin med alla tänkbara medel försöka sätta in någon annan som kan lägga om kursen, rädda ekonomin, förbättra relationerna till väst, häva sanktionerna och göra det möjligt för dem att tjäna pengar med staten. Det skulle ha varit lättare att utnämna Sjojgu före kriget – TV skulle ha givit honom legitimitet. Och nu tänker eliterna: vi måste avsätta Putin på något sätt, vi måste hitta och utse vår alternativa kandidat.

Volodymyr Isjtjenko: Jag skulle inte avundas en sådan kandidat! Nu när Ryssland redan har ockuperat en del av Ukrainas territorium kommer den som ersätter Putin inte att helt enkelt kunna sluta fred med väst, ty det skulle innebära att acceptera ett nederlag, lämna ifrån sig Donetsbäckenet och Krim. Skulle säkerhetsstyrkorna låta det hända? Det riskerar att orsaka nya sprickor i eliten.